

- ዳኞች 1. ዳኝ መላኩ
- 2. ረታ ቶላሳ
- 3. ተኸሊት ይመስል
- 4. ቀነዓ ቂጣታ
- 5. ፀሐይ መንክር

አመልካች..... አቶ ገ/አግዚአብሔር ገ/ክርስቶስ → ከጠበቃ አቶ ዝናቡ ይርጋ ጋር ቀረበዋል።

ተጠሪ አቶ ሐረጎት ገ/አግዚአብሔር → ቀረበዋል።

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ቤት ለመስራት የወጣውን የጉልበት ዋጋና የገንዘብ ወጪ ለማስከፈል የቀረበ ክስን መነሻ ያደረገ ሲሆን፣ ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሊቀርብ የቻለው የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 78992 በ11/2/2008 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲታረምልኝ በማለት የአሁን አመልካች ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ለመወሰን ነው።

የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ በናዕዴር ዓዴት ወረዳ ፍ/ቤት የአሁን ተጠሪ ከሳሽ፣ የአሁን አመልካች ተከላሽ ሁኖ ሲከራከሩ ነበር። ከሳሽ ባቀረበው ክስ ከሳሽ እና ተከላሽ በ1995 ዓ.ም በጹሑፍ በተደረገ ውል ተከላሽ በሰመማ ከተማ በስሙ በተሰጠው ቦታ እኔ እንዳሰራው እና ለእኔም እንደሚሰራ ተስማምተን፣ በዚህ መሰረት አጥር እና ሁለት ክፍል ቤት በብር 80,000.00 /ሰማኒያ ሺህ/ የሚገመት ሰርቼ የእኔን አሰራኝ ስለው

እምቤ ስላለ የጉልበቱን ዋጋ እና ለሰራሁት ግንብ ለሚሆኑት ዕቃዎች ዋጋ ድርሻዬን ብር 40,000 እንዲከፍለኝ በማለት ከሷል። ተከላሽ የጽሁፍ መልስ ባለማቅረቡ ታልፏል። ግራ ቀኛቸው በቃል ባደረጉት ክርክር ከላሽ ሁለት ክፍል ቤት እና አጥር የሰራሁበትን ገንዘብ እንዲከፍለኝ በማለት ሲጠይቅ፣ ተከላሽ ደግሞ ከላሽ የሰራው ቤት የለም፣ የ1995 ዓ.ም አሁን ሊጠይቀኝ አይችልም በማለት ተከራክሯል።

በዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ የከላሽን የሰው ምስክሮች በመስማት በሰጠው ውሳኔ ከላሽ እና ተከላሽ ተባብረው ለሰሩት ሁለት ክፍል ቤት ተከላሽ ለከላሽ ብር 40,000 / አርባ ሺህ/ እንዲከፍለው በማለት ወስኗል። የሥር ተከላሽ በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለማዕከላዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አክሱም ምድብ ችሎት እና የሰበር አቤቱታ ለትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበ ቢሆንም ቅሬታው ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቶ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ ጸንቷል። አሁን የቀረበው የሰበር አቤቱታ ይህን ትዕዛዝ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአሁን አመልካች በ27/3/2008 ዓ.ም የተጻፈ ሶስት ገጽ አቤቱታ አቅርቧል። የአቤቱታው ይዘት በአጭሩ፡- የአሁን ተጠሪ በውሉ መሰረት ቤት ተሰርቷል ያለው በ1995 ዓ.ም ሲሆን ገንዘብ እንዲከፈለው የጠየቀው 10 ዓመት ካለፈው በኋላ ስለሆነ ክስ በይርጋ የሚቋረጥ ነው። በዚህ ጉዳይ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የወረዳ ፍ/ቤት የተዘጋው መዝገብ ይከፈት አይከፈት የሚለውን በተመለከተ ግራ ቀኛቸውን አከራክሮ እንዲወስን መልሶለት እያለ ይህን ሳያደርግ የሰጠው ውሳኔ የሕግ ስህተት ስለሆነ እንዲታረምልኝ፣ ተጠሪ ባቀረበው ክስ በመካከላችን ያለው የመተጋገዝ ውል እንዳለ የገለጸ ሲሆን ይህ ደግሞ ስምምነት እንጂ በሕግ ፊት አሰገዳጅነት ውጤት ያለው ውል አይደለም፣ ተጠሪ የጽሁፍ ውል አለ እያለ ስለሆነ በዚህ አግባብ ማስረዳት ሲገባው የሰው ምስክሮች ብቻ በመስማት የተጠየቀው 40,000 መኖሩን አግባብነት ባለው ማስረጃ ሳያስረዳ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲሻርልኝ ወጪና ኪሳራ እንዲከፈለኝ በማለት አመልክቷል።

ይህ ችሎት አቤቱታው ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲያቀርብ በታዘዘው መሰረት ጥር 16 ቀን 2008 ዓ.ም የተጻፈ አራት ገጽ መልስ አቅርቧል። የመልሱም ይዘት በአጭሩ፡- የአሁን አመልካች ቀርበው መልስ እንዲሰጡ መጥሪያ ቢላክላቸውም

እምቢ አልቀበልም ማለታቸው በምስክሮች የተረጋገጠ ስለሆነ ጉዳዩን እንዳመኑበት የሚያስቆጥር ነው። የሥር ፍ/ቤት በአመልካች በኩል የቀረበውን የይርጋ ጥያቄ ውድቅ በማድረግ የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ነው። መዝገብ ማስከፈት በተመለከተ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በመለሰለት መሰረት የወረዳው ፍ/ቤት እንደገና አጣርቶ የአሁን አመልካች በቀጠሮ ቀን ያልቀረቡት በበቂ ምክንያት እንዳልሆነ አይቶ የሰጠው ውሳኔ አግባብነት ያለው ነው። በአመልካች እና ተጠሪ መካከል ያለው ውል የመተጋገዝ ውል ሳይሆን ሁለታችን በቤቱ ላይ ያለን መብት የሚያስረዳ ስለሆነ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ አግባብነት ያለው ነው። ተጠሪ ውል ስለመኖሩ በሰው ምስክሮች ያስረዳ ሲሆን አመልካች ውል መኖሩን ስላልካደ፣ ተጠሪ ውል በጽሑፍ አላስረዳም በማለት ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም የሥር ውሳኔ አግባብነት ያለው ስለሆነ እንዲጸናልኝ ወጪና ኪሳራ እንዲወስንልኝ በማለት በዝርዝር ተከራክሯል። የአሁን አመልካች የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርቧል። ይህ ችሎት ለትክክለኛ ፍርድ አሰጣጥ ይረዳ ዘንድ የሥር መዝገብ የመ.ቁ 02823 አስቀርቦ ከዚህ መዝገብ ጋር ተያይዟል እንዲሁም ግራ ቀኛቸውን በቃል ሰምቷቸዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኛቸውን ክርክር አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል። እንደመረመርነው በዚህ ጉዳይ አልባት ማግኘት ያለበት በአመልካች እና ተጠሪ መካከል በሕግ ፊት ግዴታን የሚፈጥር ውል አለ ወይስ የለም? የሚለው ነጥብ እንደሆነ ተገንዝበናል። በዚህ መሰረት ተዋዋይ ወገኖች ውልን በሚያደርጉበት ጊዜ በሕጉ የተመለከተውን የውል አመስራረት ሥርዓት ተከትሎ መሆን እንዳለበት የሚያከራክር አይደለም። የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678 ሥር እንደተመለከተው በሕግ ፊት የሚጸና ውል ለማቋቋም መሟላት ያለባቸው ሁኔታዎች ተዘርዝሮ እናገኛለን። ከእነዚህ መሰረታዊ ሁኔታዎች መካከል አንዱ ውል መደረግ ያለበት “በቂ የሆነ እርግጠኝነት ያለው የሚቻልና ሕጋዊ የሆነ ጉዳይ” በተመለከተ መሆን እንዳለበት ነው። ተዋዋይ ወገኖች በሕግ የተመለከቱትን አስገዳጅ የሕግ ድንጋጌዎች በጠበቀ መልክ እና ፈቃጅ የሆኑ ድንጋጌዎችን መሰረት በማድረግ በመሰላቸው ተነጻጸሪ መብትና ግዴታ በማስቀመጥ መዋዋል እንደሚችሉ ይታመናል። ተዋዋይ ወገኖች በዚህ አግባብ ያቋቋሙት ውል ያንን ጉዳይ በተመለከተ በመካከላቸው ሕግ እንደሆነ የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1731 ድንጋጌ የሚያስገናዝበው ጉዳይ ነው። ይህ ከሆነ

ተዋዋይ ወገኖች በውሉ በተፈጠረው መብት ተጠቃሚ የሚሆኑበት እና በግዴታው ደግሞ የሚገደዱበት ሁኔታ ይፈጠራል ማለት ነው። በዚህ ውል መሻነትም ግዴታውን የተወጣው ወገን ሌላኛው ወገን ደግሞ ግዴታውን እንዲወጣ የመጠየቅ መብት እንደሚሰጠው ግልጽ ነው። በዚህ አግባብ አሁን ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የአሁን ተጠሪ ባቀረበው ክስ የአሁን አመልካች ቤቱን አስራኝ የአንተን ደግሞ አሰራ-አለሁ ብሎ በራሱ ይዞታ ላይ በሰማኒያ ሺህ ብር ቤት ሰርተን በውሉ መሰረት የአኔን ቤት አሰራኝ ቢለው እምቢ ስላለ የጉልበቱን ዋጋ እና ለስራሁት ግንብ የሚሆነውን ዕቃዎች ዋጋ እንዲከፍለኝ የሚል ነው። ከዚህ ክስ መገንዘብ እንደሚቻለው ተጠሪ እና አመልካች አንዱ የሌላውን ቤት ለመስራት ለመተጋገዝ ያደረጉት ውል እንደሆነ ያሳያል። የአሁን ተጠሪ ባቀረበው የዳኝነት ጥያቄ አመልካች በዚህ አግባብ ስላልሰራልኝ ገንዘብ እንዲከፍለኝ የሚል ነው። ተጠሪው የጉልበቱን ዋጋ እና ዕቃዎቹን በምን አግባብ ገምቶ እንዳቀረበ የሚያመለክት ነገር መኖሩን የሥር ውሳኔ የሚያመለክተው ነገር የለም። በዚህ ረገድ የአሁን አመልካች የቀረበው የጽሁፍ መልስ ባይኖርም በቃል ባቀረበው ክርክር ከሳሽን ያሰራሁት ቤት የለም ያቀረበው ክስ በይርጋ የሚታገድ ነው የሚል ነው። ይህ ማለት አመልካች ውል መኖሩን የካደ መሆኑን ያመለክታል። በወረዳው ፍ/ቤት የተሰሙት የሰው ምስክሮች በሰጡት የምስክርነት ቃል 1ኛ ምስክር አመልካች እና ተጠሪ ሚያዚያ ወር 1995 ዓ.ም ሁለት ክፍል ቤት አብረው በአመልካች ይዞታ ለይ እንደሰሩ፣ 2ኛ ምስክር በ1995 ዓ.ም ተጠሪ በአመልካች ይዞታ ላይ ሁለት ክፍል ቤት እንደሰሩ፣ 3ኛ ምስክር በ1995 ዓ.ም በሰመማ ከተማ በአመልካች ቦታ ላይ አመልካች እና ተጠሪ ሁለት ክፍል ቤት እንደሰሩ ተጠሪ ገንዘቤን አካፍለኝ ሲለው እምቢ እንዳለው መመስከራቸውን የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ ያሳያል። ከእነዚህ የምስክሮች ቃል መገንዘብ እንደሚቻለው ተጠሪ ለሰራው ሥራ የጉልበት ዋጋ በስንት ብር እንደተሰማሙ፣ ምን ምን ዕቃዎችን ለቤቱ ግንባታ እንዳቀረበ እና ግምታቸው ምን ያህል እንደሆነ የመሰከሩት ነገር የለም። የወረዳው ፍ/ቤት የግራ ቀኛቸውን ክርክር እና የምስክሮች ቃል መገኛ በማድረግ በደረሰበት ድምዳሜ በአመልካችና በተጠሪ መካከል በትብብር ቤት የመስራት ስምምነት እንዳለ ማረጋገጡን አመልክቷል። የአሁን ተጠሪ በዚህ ችሎት በቃል ባቀረበው ክርክር ከአመልካች ጋር ተባብረው ቤት ለመስራት እንደተሰማሙ የአመልካች ቤት ከሰሩ በኋላ አመልካች የተጠሪን ለመስራት ፈቃደኛ ባለመሆኑ፣ የጉልበቱን ዋጋ እና ያቀረባቸውን ዕቃዎች ዋጋ እንደጠየቀ ገልጾ ተከራክሯል። አመልካች በበኩሉ ተጠሪ

እንደሚለው አብረን ቤት ለመስራት በቃልም ሆነ በጽሑፍ ያደረግነው ስምምነት የለም፤ ቤቱን በገንዘብ የሰራሁት እኔ ራሴ ነኝ ተጠሪ በሰራተኝነት ለስራው ሥራ በአካባቢ ዋጋ ተከፍሎታል በማለት ተከራክሯል።

ከዚህ ሁሉ መገንዘብ እንደሚቻለው በአመልካች እና ተጠሪ መካከል አንዱ ቤት ሲሰራ ሌላው ሊያግዘው እንደዚሁም ሌላው ቤት ሲሰራ መጀመሪያ የተሰራለት ሰው አብረው ሲሰራ እና ሊያግዘው መስማማታቸውን በዚህ ረገድ የመተባበርና የመተጋገዝ ስምምነት ማድረጋቸውን ያመለክታል። ይህ የመተጋገዝ ወይም የመተባበር ስምምነት በአካባቢው ልማድ ተቀባይነት ያለው ቢሆንም ከሕግ አንጻር ግን አንዱ ወገን ሌላውን ወገን ግዴታውን አልፏልም እና እንዲፈጽምልኝ በማለት ለማስገደድ የሚያስችል አይደለም። አንዱ ወገን በዚህ በመተባበር ስምምነት መሰረት ሥራው ተሰርቶለት ሌላውን ያለገዘ እንደሆነ ምናልባት በአካባቢው ልማድ የሚያመጣው ትጽእኖ ሊኖር ቢችልም ይህ ስምምነት ከሕግ አንጻር የግራ ቀኛቸውን ተነጻጻሪ መብትና ግዴታ የፈጠረ ነው እና አንዱ ወገን ሌላውን ወገን እንደውሉ እንዲፈጽምልኝ በማለት የፍ/ብ/ሕ/ቁ 1771 በሚደነግገው አግባብ ለመጠየቅ የሚያስችለው የሕግ መሰረት የለም። ይህ ማለት በግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የመተባበር የመተጋገዝ ስምምነት በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ ነው ከሚባል በስተቀር አስገዳጅነት ያለው በሕግ ፊት ግዴታን የሚፈጥር ውል አለ ለማለት የሚያስችል ሁኔታ የለም። ከዚህም በላይ የአሁን ተጠሪ የጉልበት ዋጋ በስንት ብር እንደተስማሙ እና ያቀረባቸው ዕቃዎች ምን እንደሆኑ እና ግምታቸው በማስረጃ ማረጋገጡን የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ የሚያመለክተው ነገር የለም። ይህ በሆነበት ሁኔታ የአሁን ተጠሪ እንደውሉ ገንዘብ እንዲከፍለኝ በማለት አመልካችን ለመጠየቅ የሚያስችለው የሕግ አግባብ አላገኘነውም።

ሲጠቃለል የሥር ፍ/ቤቶች በግራ ቀኛቸው መካከል የመተባበርና የመተጋገዝ ስምምነት እንጂ ግዴታን የሚፈጥር ውል በሌለበት ተጠሪ ደግሞ የጉልበት ዋጋ በስንት ብር እንደተስማሙ እና ያቀረባቸው ዕቃዎች ዓይነት እና ግምት በማስረጃ ባላረጋገጠበት ያቀረበውን ክስ ውድቅ ማድረግ ሲገባቸው ክሱን በመቀበል አመልካች ብር 40,000 / አርባ ሺህ/ እንዲከፍል መወሰናቸው ከላይ የተመለከቱትን የውል ሕግ ድንጋጌዎችን ያላገናዘብ ስለሆነ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የሚከተለው ተወስኗል።

ውሳኔ

1. የናዕዴር ዓዴት ወረዳ ፍ/ቤት በመ.ቁ 02823 በ1/10/2007 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና ይህን ውሳኔ በማጽናት የማዕከላዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አክሱም ምድብ ችሎት በመ.ቁ. 20724 በ5/12/2007 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 78992 በ11/2/2008 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመባቸው ስለሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. በተጠሪ እና በአመልካች መካከል የነበረው ስምምነት በመተጋገዝና በመተባበር ቤት ከመስራት ውጭ በሕግ ፊት መብትና ግዴታን የሚፈጥር ውል ስላልሆነ አመልካች ለተጠሪ ብር 40,000 / አርባ ሺህ/ ለመክፈል የሚገደድበት የሕግ አግባብ የለም ብለናል።
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይድረስ።
4. ግራ ቀኛቸው በዚህ ችሎት የደረሰባቸውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ።
5. የመ.ቁ. 02823 ለናዕዴር ዓዴት ወረዳ ፍ/ቤት ይመለስ።
መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

አ/ጎ